

VLADISLAV ŠOLC

Archetyp
otce

(a jiné hlubinně psychologické studie)

TRITON
Praha / Kroměříž

Vladislav Šolc

Archetyp otce

(a jiné hlubinně psychologické studie)

tatkovci a mamke

VLADISLAV ŠOLC

Archetyp
otce

(a jiné hlubinně psychologické studie)

TRITON

Vladislav Šolc

ARCHETYP OTCE

(a jiné hlubinně psychologické studie)

Tato kniha ani žádná její část nesmí být kopírována, rozmnožována ani jinak šířena bez písemného souhlasu vydavatele.

© Vladislav Šolc, 2009

© TRITON, 2009

Translation © Miluše Kotišová, 2009

Cover © Renata Brtnická, 2009

Vydalo Nakladatelství TRITON, Vykáňská 5, 100 00 Praha 10

www.tridistri.cz

ISBN 978-807387-281-6

OBSAH

Předmluva	9
Mysterium Musicus	13
Svět podle Barta aneb Fenomén Simpsonových	27
Realita porozumění	44
Odvracená tvář amerického hrdiny	65
Archetyp otce (a jeho vztah k otcovskému komplexu)	80
Archetyp (dodatek)	93
Archetyp voleb v Americe aneb Král je mrtvý, ať žije král!	101
Astrologický pohled na situaci voleb v Americe (dodatek)	119
Psychologické aspekty svátku Halloween	121
Léčba závislosti v USA	130
Stádia psychoterapeutického procesu v koncepcích Carla Gustava Junga, Edwarda Edingera a Roberta Moora	147
Pojem sublimace v psychologii Sigmunda Freuda a Carla Gustava Junga	185

Předmluva

ESEJE, KTERÉ ZNAMENAJÍ PRŮVAN

Vědecko-empirická psychologie dlouho otálela nahlédnout za humna výzkumných ústavů a laboratoří s nevětranou atmosférou myších labyrintů a jen s dlouhou váhavostí, vzala nejprve na milost a potom velmi vážně i na vědomí pozoruhodné dílo C. G. Junga, které nahlíželo za horizonty naměřených korelací mezi – nezdánlivě uměle vytvářenými – proměnnými. Byl to nejprve lehký závan z transcendentních dálek lidské psýché a potom průvan otevírající okna k novým obzorům. Do psychologie vstoupila moudrost a usedla vedle poněkud rozpačitých a chudokrevných empirických pravd.

Jungova analytická psychologie tvoří systém pozoruhodných poznatků, otevřený nevšedním duchům, neboť vyžaduje do široka i do hloubky zahleděné poznání. Proto dnes existuje mnoho povoláných, ale méně vyvolených interpretů tohoto fascinujícího díla, z něž lze stále znovu a znovu těžit ono ryze duchovní zlato, které není pozlátkem psychometrie. Mezi významné tvůrčí interprety Jungova díla patří mladý, nadaný a všestranně nesmírně vzdělaný, ve Spojených státech nyní žijící, slovenský psycholog Vladislav Šolc, jehož vývoj vyústil do hlubokých vod jungovské analytické psychologie, nabízejících nové a pronikavé pohledy na dno lidského světa individuální, ale i společenské psychiky. Pro své zakotvení v těchto vodách má neobvykle působivou aprobaci: psychoterapeutický výcvik na Institutu C. G. Junga v Chicagu, a vedle vlastní zahraniční i domácí psychoterapeutické praxe i přednáškovou činnost a pevné zázemí rozsáhlého vzdělání. Kniha, kterou čtenářům prezentuje, je souborem rozšířených článků, které publikoval v Psychologii dnes a jiných časopisech, jakož i v Jungově institutu v Chicagu a jejímž cílem je zpřístupnit širokému okruhu čtenářů Jungovo dílo. Ústředním tématem Šolcovy knihy je archetyp otce, jehož hlubinně-psychologické pojetí se promítá i do řady dalších kapitol této knihy (o americkém hrdinovi, volbách, výkladu televizního seriálu o Simpsonových a dalších). Ačkoli je téma pojednáváno v kontextu amerických poměrů, je univerzální a platí i pro evropské poměry. Přináší hluboký vhled do nevědomých intervencí archetypu otce také v životě společnosti a naznačuje, že „zastření“ otcovského principu komplexem maskulinity může vést k dalekosáhlým nežádoucím problémům.

Knihu, kterou má čtenář v ruce, lze otevřít na kterémkoli místě a získat duchovní uspokojení, jako lze z kteréhokoli místa pramene uhasit svou žízeň. Je to prostě pramen ducha osvěžujícího poznání, ať zde čteme o hlubinných motivech tance (nevědomí „krocené“ pomocí tance), o „hudbě působící na nejarchaičtější úroveň naší psyché“, či zjišťujeme, kdy se ocitáme „v objetí archetypu“, nebo kdy „v transu libido proudí regresivně směrem k nevědomí, kde probouzí spící bohy“. Autor tvořivě uplatňuje principy metody a teorie analytické psychologie nejen jako zkušený badatel, ale i jako nadaný esejista, který je s to přesně v pravou chvíli dosadit za abstraktní výklad ještě ilustrující živou metaforu. Současně ukazuje, že analytická psychologie zabírá nejen tradiční mýtická témata související s esoterní dimensí lidského bytí, nejen archetypy promítnuté do prastarých mýtů, ale i archetypy přítomnosti, se například uplatňující v nedávných amerických prezidentských volbách: „Každé volby jsou soubojem archetypálních dominant kromě toho, že jsou soubojem myšlenek.“ Má smysl pro metafyziku jako takovou, když se kolektivní nevědomí promítá do „epizod antických bohů“, ale dokáže otevřít i archaické pozadí takového fenoménu, jakým je oblíbený seriál Simpsonovi, který otrásá „americkými idoly a konformitou“, je moderní verzí tradice šibalů a šašků a ukazuje Homera Simpsona jako symbol „amerického stínu“. Vyzbrojen duchem analytické psychologie dovede se dobrat podstaty společenského jevu stejně jako uměleckého artefaktu a mentálního typu. Co všechno dokáže vytěžit z podhoubí „amerických dušiček“, svátku Halloweenu, kdy se po vzoru starých druidských nočních rituálů svět mrtvých přibližuje ke světu živých, jak blízko má svět duchů ke světu kolektivního nevědomí a kde všude se až příliš „racionální“ člověk „slepě vystavil archetypálním energiím“.

Autor knihy, analytický psycholog, psychoterapeut a filozof (psát o Jungově díle nelze bez širokého filozofického přehledu a zejména bez hlubokého ponoru do filozofických aspektů lidské osobnosti) prokázal svou všestranně aprobovanou snahu seznamovat nás s obsahem analytické psychologie prostřednictvím jejích klíčových témat, jako je právě téma archetypu otce, již svým pozoruhodným dílem *Psyché Matrix Realita, Hledání dimenzí reality očima psychologa* (Praha, Amos, 2007), které je svědectvím nejen o autorově odborné výjimečnosti, ale také o zvlátnostech světa duše a jeho nedohledných horizontech. Zde také formuloval své krédo, platné pro obě jeho knihy: „Člověk na cestách za poznáním duše, by bez schopností nahlédnout nevědomí sám neudělal ani krůček.“ Obě autorovy knihy přináší čtenáři nejen obraz světa lidské duše, ale vedou ho také

k životně důležitému sebepoznávání a současně ukazují podstatné rozdíly mezi psychologií dotazníkových korelací a laboratorních kauzalit na jedné a psychologií, která je skutečnou průvodkyní lidského života, nejen jedince, ale i společnosti. Šolcovo dílo znamená průlom do skutečného světa psýché a velké obohacení analyticko-psychologické literatury vůbec.

Při četbě této knihy ucítíte průvan, který unáší vaši mysl k tajemným „stříbrným světům“ transcendentna, ale i k pečlivě zamykaným sklepením současné reality, kde se odehrávají dramata také na úrovni „kulturního kolektivního nevědomí“ celých národů. Jak sám autor říká, jeho dílo nabízí „pohled na život za...“, rozumí se jeho každodenní i vědeckou empirií, a ukazuje, že v lidské psýché je svým způsobem obsažen celý vesmír.

Milan Nakonečný

*Pastviny oviec slnkom hladených
ozveny hromov v horách odrazených*

*konáre stromov vetrom ohnutých
spomienky srdci nikdy nezabudnutých*

*záhyby chladných riek dolu kopcami šumiacich
radosť peľu veselo včiel bzučiacich*

*svieži chlad lesných chodníkov
špinavé listy trampských spevníkov*

*plamene vatier
noci hviezd láskavých
kvetov voňavých*

*hojdavé vln opojných náručie
kvákanie cvrčkov a cvrlikanie večerných žiab*

dotyky matiek

dotyky otcov

dotyky bratov

dotyky sestier

krčahy vín

pery lások

lásky tiel

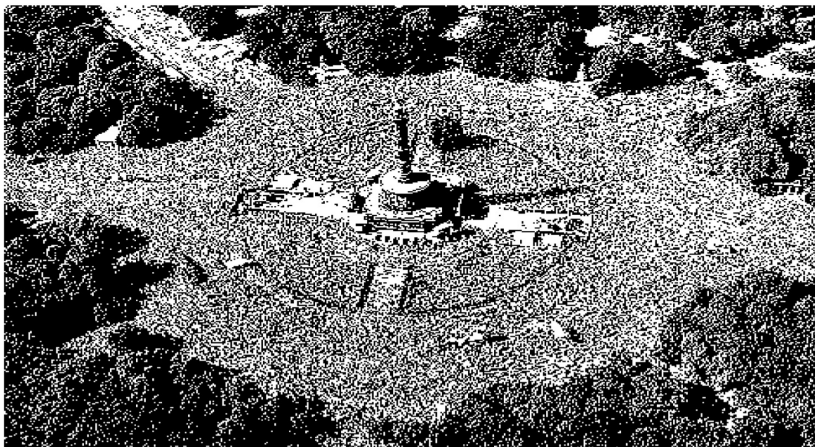
*úsmevy tých čo rozumejú aj keď nepotrebujú vedieť
slzy tých čo majú prečo plakať...*

*toť horúca túžba toho, ktorý nachádza to, čo nieje tam kde to hľadal,
ktorý z lásky k blízkosti v dialavu kráča,
ktorý v najhlbšej hlbine tajomstiev, milujúc... hľadá k Slnici*

Mysterium Musicus

„V každém chaosu je kosmos, v každé neuspořádanosti je tajný řád.“

[Carl Gustav Jung]

1

Nehasnoucí zájem o techno hudbu samozřejmě vyvolává otázku, co je na této „technokultuře“, jak se sama ráda nazývá, tak přitažlivého, že fascinuje mládež prakticky na celém světě.² Název *techno* – neboli Electronic Dance Music, EDM³ – sám vypovídá, že je výsledkem moderní komputerizace hudby. Tato hudba vznikla přibližně v druhé polovině osmdesátých let v USA (Detroit, Michigan, Chicago). Prvotní zvuk techna vzešel ze syntetizované hudby s patrným vlivem několika afroamerických stylů, jako byly Chicago house, funk, electro a electric jazz; k tomu se přimísil vliv afrických kmenových bubnů, dále futuristické a science-fiction motivy, které se vztahovaly k životu v Americe na konci 20. stol.

1) Letecký snímek: Berlínské technoparty „Loveparade“ se zúčastnily více než 2 miliony lidí.

2) Článek byl ve zkrácené verzi publikován v lednu roku 2002 v časopise *Psychologie Dnes* pod názvem „Techno a rituál“, anglická, rovněž krácená verze byla autorem přednesena v Institutu Carla Gustava Junga v Chicagu v květnu roku 2007. Z angličtiny přeložila Miluše Kotišová.

3) Anglicky elektronická taneční hudba.

Netrvalo ani dekádu a techno hudba se rozšířila do Brazílie a na starý kontinent – obzvlášť do Velké Británie a Německa –, kde se rozvětvila do různých stylů, jako jsou house, rave, garage, trance, acid, drum-and-base, minimal techno, wonky techno, ghettotech, nortec, glitch, digitální hard-core či takzvané no-beat techno a jiné, v závislosti na „typologii“ jejich posluchačů. I když v dnešní době se zájem o tuto hudbu v západních zemích ustálil, v tzv. postkomunistickém bloku dochází k nenadálému boomu.

Charakteristickým znakem techno hudby je rytmika „bicích nástrojů“ (angl. *drums*), na nichž je ve svém principu tato hudba postavená. Přestože dnes existuje mnoho odnoží tohoto hudebního stylu, liší se v zásadě jen „tvrdostí“ a rychlostí úderů bicích za sekundu, hudební pointa, tj. gradování děje, potom vyvrcholení (klimax) a fáze stereotypní melodiky zůstávají stejné. Starší generace by jistě řekla, že této hudbě chybí melodie. Asi právem, v techno hudbě totiž ona forma, která dává jiné hudbě melodii, není tak podstatná. To, co člověku umožnil rozvoj mozkové kůry, tedy kreativita a nápaditost rozvíjející hudební téma do komplexnosti a melodičnosti, je u techna v podstatě nepotřebné. Svou strukturou a rytmikou připomíná spíš kmenovou hudbu, která se provozovala při zasvěcovacích rituálech jako prostředek dosažení extatického transu.⁴ Jak řekl Jung⁵: „Mnoho ritualistických her se provozuje čistě jen za tím účelem, aby bylo záměrně dosaženo *numinózná*“, „techno rituál“ rovněž spadá do této kategorie.⁶

4) Waardenburg, Jacques, *Classical Approaches to the Study of Religion: Aims, Methods and Theories of Research*, Walter de Gruyter, 1999.

5) Jung, C. G., *Psychology of Religion*, 1938, s. 4.

6) Slovo *numinosum* je odvozeno z latinského kořenu „*numen*“, což znamená „bůh“, a „*nuere*“, tedy kývnout nebo pokynout. Slovo poprvérazil německý teolog Rudolf Otto ve svém díle *Posvátno* (angl. *The Idea of the Holy*, publikovaná poprvé v roce 1917 pod německým názvem *Das Heilige – Über das Irrationale in der Idee des Göttlichen und sein Verhältnis zum Rationalen*) a bylo často používané Jungem. Otto vysvětloval numinóznost jako „iracionální zkušenost nebo pocit, jehož primární či bezprostřední objekt spočívá mimo já“. Numinóznost podle Otty je záhada (latinsky *mysterium*), která je současně jednak hrozivá (*tremendum*) a také fascinující (*fasci-nans*). *Numinosum* odkazuje na dynamického činitele nebo účinek nezávislé na vědomé vůli. „Náboženské učení stejně jako *consensus gentium* vždy a všude vysvětluje tuto zkušenost jako takovou, jež závisí na příčině mimo jedince. *Numinosum* je buď kvalita náležící viditelnému objektu, nebo vliv neviditelné skutečnosti, jež způsobuje zvláštní změnu vědomí.“ Jung, C. G., *Psychology and Religion*, CW 11, par. 6. Více: Otto, R., *Posvátno*, 1917.

Lze říct, že tato hudba působí na nejarchaičtější úroveň naší psyché nebo že z této hlubiny vyvěrá. Bazální vibrace, které lze pozorovat na nejzákladnější neorganické a organické molekulární úrovni, jsou touto hudbou zvýrazněny a rozvedeny, potom „naložený“ na ravera (jak se tanečníkovi říká) a vnuceny mu s takovou intenzitou, že je téměř nemožné nepoddat se synchronnímu pohybu. Opravdu, rave párty je více šamanistickým rituálem než taneční párty v klasickém smyslu slova. *V ravu není důležitý soulad s technikou nebo „normou“, norma je tady čistě subjektivní: Raver si musí najít vlastní individualizované pohyby synchronizované s rytmem, aby vyjádřil svou emoční prožitky a mohl protančit hodiny bez přestání.* A právě „individuálnost“ projevu je důležitým psychologickým *facultas*, vysvobozujícím tanečníka z pevné davové struktury.

Nezasvěcený pozorovatel by se mohl domnívat, že taneční pohyby ravera jsou sledem tělesných kmitů bez smyslu, to je však omyl, taneční pohyby mají svůj psychologický význam. Nejenže jsou individuální energetickou optimalizací motoriky, ale zároveň jsou prostředkem *symbolicky* vyjadřujícím nevědomou duševní situaci tanečníka. Aby mohl nastat trans, musí dojít k sjednocení tělesné a psychické formy.

Nejde tu o píseň v tradičním smyslu, na jakou jsme zvyklí, ale o kompaktní nepřerušovanou skladbu, která hraje bez přerušování až osm hodin. Ti tanečníci, kterým se podaří transu dosáhnout, skutečně tančí po celou dobu bez oddechu nebo jen s malými přestávkami, které slouží k doplnění tekutin. DJ (dýdžej) techno tzv. mixuje a má poměrně volnou ruku v tom, jakou melodii, rytmus a styl zvolí.

Vstup do haly či tanečního prostoru připomíná vstup do posvátného prostoru, kde se odehrává rituál. DJ je v centru nebo v přední části, odkud celý rituál řídí. Nevědomé spojení mezi DJem a tanečnicí se vytvoří záhy. DJ je svědkem dramatu stvoření, ale také členem davu, s nímž se nutně identifikuje. Nemylme se, jde o dialog, ne jednostrannou komunikaci od aparatury k člověku. Aparatura ožívá teprve pod dotekem člověka. Tančící dav, který se stává *jedním tělem*, diktuje DJovi tempo a gradaci a DJ totéž diktuje davu. Po chvíli je nemožné rozlišit, co bylo první, slepice, nebo vejce. Co je pro archetypální pole typické, je to, že se naruší zákon kauzality a jevy se odehrávají v jednotě, jakoby synchronně řízené z „vyššího“ centra. Je velmi těžké popsat tuto zkušenost těm, kteří ji „nezažili“. Párty se třeba koná v obří hale, kde tančí 5, nebo dokonce 10 tisíc lidí, obklopeni high-tech reproduktory, mraky dýmu a rychle blikajícími světelnými efekty, odtržení od vnějšího světa. Oděv tanečníků se obvykle skrz naskrz propotí. Viděl jsem kapat

pot i ze stropu a na podlaze téct půlcentimetru potu. Je to jako koupat se ve svém vlastním já. Ale zároveň je to zkušenost účasti a jednoty, kde agresivita a nepřátelství prakticky neexistují. Jungem často užívaný pojem *participation mystique* tuto nevědomou jednotu dobře vystihuje. Tančící dav je vlastně masou, která má svůj vlastní život. Můžeme v ní pozorovat pozvolný automatický pohyb tanečnicků k centru, kde je intenzita nejvyšší, tam však málokdo vydrží delší dobu, a tak se postupně přesouvá na periférii, kde je intenzita tance nižší, tam nabírá energii, a zase se v proudu davu posunuje k centru. Tato rituální cesta se opakuje dokola po dobu celé párty.

Tanečníci prožívají opojné afiliční pocity soudržnosti, porozumění a jednoty. A podobně jako v rituálech „primitivních“ kultur, i tady hrají svou úlohu drogy, nejčastěji je to extáze, cannabis a stimulancia, které zvyšují výdrž tanečnicků.⁷

*Mohli byste se zeptat, co je filozofií hnutí techno? Odpovědí je: Není žádná filozofie tohoto hnutí. Jedinou „filozofií“ je individuální zkušenost. Exodus – hnutí rave, které vzniklo ve Velké Británii –, má pravda nějaké cíle: šířit lidstvem lásku, *communitas* a přátelství. V případě techno hudby se těchto cílů nedosahuje racionální filozofií, ale prostřednictvím *participation mystique*, tedy stavem podobným hypnóze, kdy jáské vědomí podstoupí inflační kontakt s nevědomím.⁸ Vědomí tak ustoupí do role pasivního pozorovatele a zesílené nevědomí předešlé smyslům ravera fantazijní dobrodružství. Záměrem ravera je dosáhnout očistného – transformujícího – zážitku. Jak mi řekl jeden raver, „jde o to, zresetovat hlavu“. Snahou tanečnicka je docílit vnitřního míru, na čas uniknout od každodenního světa povinnosti a racionality.*

Nenechme se zmást, nejedná se o pouhý únik, ale je v tom snaha o *znovuzrození* vstupem do sakrálního prostoru, aby mohl být život správně žitý v profánním světě.⁹ V posvátném prostoru se nedá dlouho žít, je jako příliš

7) Saunders, N., a kol., *Extáze a techno scéna*, Brno, 1996.

8) *Participation mystique* – z francouzštiny, doslova *mystická participace*, v jungovské psychologii stav nevědomé jednoty. Jung si vypůjčil pojem od francouzského antropologa Lucien Lévy-Bruhla (1857–1939), který jím označoval fenomén, kdy se lidé identifikují s fyzickým předmětem, například v podobě svatého artefaktu nebo totemu. [francouzsky doslova: *mystická participace*]. „Identita je charakteristická pro primitivní mentalitu a je reálným základem *participation mystique*, které není ničím jiným nežli pozůstatkem původního stavu nerozlišenosti subjektu a objektu, a tudíž prvotního nevědomého stavu. Je rovněž charakteristická pro duševní stav raného dětství a konečně pak nevědomí civilizovaného dospělého.“ Jung, C., G., *Definitions*, CW 6, par. 741.

9) Pojem posvátného a profánního tu používáme ve smyslu analytické psychologie. Zkušenost posvátna tu nemá teologickou konotaci, ale psychologickou, tj. proniká-

intenzivní oheň, který by nás zanedlouho spálil. Kdo do něj vstoupí, musí světlo vynést zpátky do profánního světa, kvůli němuž ten sakrální existuje. Jako každý rituál, ani tento nesmí sloužit jen sám pro sebe, nýbrž být prostředkem k plnějšímu životu.

Historické počátky rituálních obřadů sahají až do paleolitu, dalo by se tedy říct, že jsou staré jako člověk sám. Rituál nepochybně souvisel s tím, co bychom dnes nazvali náboženským chováním.¹⁰ Cílem účastníka takového náboženského úkonu, který se zpravidla odehrával pod „vedením“ šamana či medicinmana, bylo navázat kontakt s bohy, duchy, mytickými postavami a podobně, na jejichž vůli závisel jeho život. Úkolem šamana bylo rovněž najít ztracené duše a přivést je zpět, aby se účastníkovi rituálu navrátila jeho identita. Primitivní člověk vypracoval obrovské množství technik umožňujících mu dosáhnout tohoto stavu, od roztáčení se v kole, přes rytmičované bubnování, tanec až po intoxikaci halucinogenními rostlinami, případně jejich kombinací.¹¹ To, co by tento člověk nazval kontaktem s bohy, nazývá analytická psychologie vstupem nevědomých obsahů do vědomí. Z tohoto pohledu jsou bohové duševními projekcemi těchto nevědomých obsahů, archetypů. Archetypy svou podstatou překračují individuální zkušenost jednotlivce a podobně jako instinkty nesou informaci o bazálních možnostech fungování psyché v jednotlivých situacích skrz fylogenezi člověka v podstatě od jeho vzniku. Proto je C. G. Jung nazval obsahy kolektivní psyché.

To, že archetypy dnes nenazýváme bohy, neznamená, že jsme je vysvětlili či pochopili. Zůstávají pro nás stejným mystériem, jako byli bohové pro dávného člověka. Bylo by omylem, kdyby čtenář nabyl přesvědčení, že archetypy se dají zredukovat na nějakou psychickou či biologickou entitu, a tím se nadobro kauzálně vysvětlí jejich původ, funkce a jevy, které způsobují. Archetypy se objevují v rituálních aktivitách člověka. Když Eliade o rituálu říká, že: „*Napodobováním příkladných skutků bohů či mytického hrdiny nebo jednoduše převypravováním jejich dobrodružství se člověk v archaické společnosti odlučuje od profánního času a magicky opět vstupuje do Vznešeného času, času posvátného,*“ neznamená to, že v moderních rituálech není bož-

ní numinózních obsahů do každodenní zkušenosti. Eliade, M., *Posvátné a Profánní*, Oikoymenh 1982.

10) V dávných dobách byl ale rituál přirozenou součástí života, každá činnost, od přijímání potravy, sex až po stavbu obydlí, podléhala ritualizaci.

11) Více: Turner, V., *Dramas, Fields, and Metaphors: Symbolic Action in Human Society*, 1974.

stvo přítomné. Numinózní síla tím, že jsme ji podrobili kritickému pohledu a definovali v intencích analytické psychologie, neztratila nic ze své „magické“ funkce, kterou působí na vědomí.

To, čím se tzv. moderní člověk liší od primitiva, je specifická duchovnost, tedy víra, s níž přistupuje ke svým „božstvům“. Zatímco dávný člověk implicitně věřil, že na vztahu k jeho bohům závisí jeho život se vším všudy a že v jeho životě má božstvo kategorickou pozici, protože mu lidský život patří, moderní člověk, který tuto spiritualitu postrádá, okleštuje svou existenci na jedinou primární hodnotu, která se už nemusí vztahovat k ničemu vyššímu. To, co modernímu člověku chybí, je vztah k *transcendentnu*, tedy život žitý s vědomím smysluplné existence, překračující fyzické a časové hranice těla. Není to jen víra v posmrtné pokračování existence, reinkarnaci či spásu, ale *transcendentní význam*, jež primitivní člověk přikládal své existenci.

Tradičním rituálem se udržuje určitá kontinuita transcendentního dialogu mezi nevědomím a vědomím. Vědomé jednání účastníka rituálu bylo pak řízené božstvem. Člověk – už ne výhradně kolektivní bytost – prostřednictvím rituálu navazoval kontakt se svým osudem, čímž se mu dostávalo jedinečnosti a smyslu. Rituál byl aktem napodobení hrdinského dramatu; stejně jako hrdina konfrontací s bohy získával pro sebe a svůj lid novou kvalitu – emancipoval se –, tak také účastník rituálu mohl integrovat nový obsah kolektivního nevědomí. Rituálem se objektivizovaly nevědomé procesy, čímž se umožnila jejich integrace do vědomí, *de facto* „sapientace“ člověka. Šaman se tak přímo psychicky i fyzicky podílel na situaci, jež se odehrála *ab origine* a zpravidla souvisela se stvořením. Jak je patrné, existuje mnoho analogií mezi rituálním aktem a tím, co se odehrává na technopárty.

U techna můžeme také mluvit o regresi k primitivním iniciačním technikám, při nichž plnilo svou významnou roli bubnování, intoxikace a trans. Zatímco „tradiční“ rituál často zpředměňoval nevědomé procesy a zpodobňoval skutky bohů či hrdinů, technopárty pouze reprodukuje zdánlivě neuspořádanou situaci bez jakéhokoli rámce. Vytváří primitivní zážitek chaosu. Tento chaos však není „pouze“ chaosem, je to chaos prvotní jednoty. V tomto chaosu je obsažena potenciální existence všeho možného, tedy všeho, co je potenciálně uskutečnitelné. Jde o snahu napodobit stav *před* uskutečněním.

Extatické spontánní tančení mezi primitivy je bohatě zdokumentováno. Po šamanickém tanci došlo k léčivému procesu. Psyche našla instinktivní způsob, jak se zacelit. Objevila se nová perspektiva, bylo na čas dosaženo klidového stavu. Eliminování vědomí zapříčiňuje aktivaci inferiorní funkce,

a to náhlým *vynořením*. Jako by celé nevědomí zaplavilo ego-vědomí. Trans, který se podobá psychotické *noxe*, má cosi společného s dočasnou dezintegrací racionálního systému *partie supérieure*. Zatímco evoluce vědomí je pozvolný pohyb od „*massa confusa*“ směrem k rozlišenějšímu stavu, v transu libido proudí regresivně směrem k nevědomí, kde probouzí spící bohy. *Aktivované obsahy nevědomí jsou zkroceny jedině pomocí tance, nikoli pomocí racionální integrace*. Raver tak udržuje afektivní vztah k obsahům nevědomí. Celá zkušenost je jistě velmi zajímavá. Aktivuje nejarchaičtější emoce. Prožitky jiného druhu hudby podněcují kultivované citové reakce a obrazy spojené s předšlou zkušeností, zato v technu se ravera zmocní syrová a nerozlišená emocionalita. Raver zakouší nevědomí v jeho amorální a iracionální podobě. Emoce, které techno evokuje, jsou emoce tak říkajíc z jiného světa, neodvolávají se k aktuálním zážitkům, ale k zážitkům z minulosti, přítomnosti a budoucnosti zároveň. Numinózní zážitek technopárty je charakteristický opuštěním běžných prožitků a prožíváním mysteriozních, „fantastických“ či psychedelických emocí a obrazů, které jsou tanečníkovi cizí, a přesto v nich nalézá pocit známosti a bezpečí. Archetypální pole, které je navozené hudbou, přítomností davu, uzavřenou místností a tak dále, způsobuje, že se tanečník ocitá v jeho moci. Opouští rituálně svou vůli.¹² John Gianini píše: „Když cítíme, že něco je nabitě emoční energií způsobem, který postrádá logiku, jsme v objetí archetypu, tehdy zakoušíme ‚více než‘. Je to zážitek, který v sobě vždy nese význam, jenž nemůže být nikdy plně artikulován, nikdy taktéž nemůžeme plně vyjádřit vliv, který na nás má. Saháme po neadekvátních slovech, abychom ho vyjádřili. Ale především cítíme jistý druh spirituální aury, s níž však nemůžeme navázat *plný* kontakt.“¹³ Z archetypálního pohledu je technopárty prožitkem archetypu Velké matky neboli femininního aspektu nevědomí. Je to percepční zážitek předvědomé nerozlišené celosti. Lao'c píše:

„Existovalo něco beztvaré a dokonalé ještě předtím, než byl stvořen vesmír.
Bylo to zcela klidné. Prázdňé.
Pusté. Neměnné.

12) Více: *Stádia psychoterapeutického procesu v koncepcích Carla Junga, Roberta Moora a Edwarda Edingera* v této publikaci.

13) Gianini, J., *The Sacred Secret: The Real Mystery in the Da Vinci Code*, 2009 (kurzíva autor).